

ВИДАВНИЧИЙ ДІМ «МОЯ ВІННИЧЧИНА» - ДЕНЬ ЗА ДНЕМ

В спільному проєкті Видавничого Дому та Медіа-центру ВНМУ продовжуємо публікувати сторінки книги-історії нашого медичного університету.

ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВЖДИ: ЄДНІСТЬ ПОКОЛІНЬ

Пишемо Народну книгу-історію Вінницького Національного медичного університету імені М.Пирогова. Долучайтеся...

Вікно друге

В минулій публікації інтернет-версії нашої книги «Вікно перше» ми звернулися до передісторії народження у Вінниці медичного вузу. Розповіли про десятирічне існування в нашому місті його попередника (з 1921 року) - фармацевтичного інституту, очолюваного уродженцем Тульчина, відомим вченим О.А.Отеліним, в складі фармацевтичного інституту був фармтехнікум (директор Єфіменко Микола Андрійович).

В фармацевтичному інституті формувалася кадрова команда майбутнього медінституту, її кафедри займалися різними проблемами, дотичними до реального життя. Ілюструє цю тезу публікація в вінницькій міській газеті «Ленінський шлях» від 21 грудня 1931 року «Треба врятувати річку Бог» професора Севастьянова, а також обкладинка книжки цього автора «Дика рослинність Поділля», виданої, судячи з дарчого напису автора, у 1929 році. Звертає увагу на себе не тільки різне написання прізвища автора, але і його посади. На книзі 1929 року він пишеться як Олександр Савостянов, лектор Вінницького державного фармацевтичного технікуму; в газетній публікації 1931 року це же професор Савостянов.

Безумовно, йдеться про одну й ту ж людину. Книга О.Савостянова вийшла в серії «Кабінет виучування Поділля» (випуск 2) Вінницької філії Всенародної бібліотеки України при Всеукраїнській Академії наук.

Познайомимося про що ж писав вже професор Савостянов в газеті «Ленінський шлях» 1931 року? (правопис і стиль публікації збережено):

ТРЕБА ВРЯТУВАТИ РІЧКУ БОГ

Цього літа р. Бог коло Вінниці надзвичайно сильно заросла різними водяними рослинами. Ще жодного літа не було такої величезної маси водяних рослин, як тепер. І це дуже серйозна справа, значно серйозніша, ніж показує спочатку. А це так тому, що цього року в р.Бозі надмірно сильно поширилася т. зв. водяна чума або водяна зараза — „елодєя канадійська». Ця рослина родом з північної Америки, звідки її вивезли в Європу 1836 року, як рослину для кімнатних акваріумів з рибками.

1842 року вперше її помітили вже як дикорослу в одній річці в Англії, куди вона очевидно попала випадково і там здичавіла.

1867 року присутність її констатовано в річках західно-європейського континенту. В 80-х роках,— всього лише коло 50 років тому, її помітили подекуди в північній частині Росії — як от коло Ленінграду, Москви, в сучасній Польщі, Литві, Латвії. З півночі вона стала поширюватись на південь. На Вінниччині її вперше знайшли

лише 1926 року в турбівському ставі, а 1928 року — вперше коло Вінниці проти Сабарова. Куди вона раз потрапила, вона розростається там катастрофічно швидко, з бруньок, з шматочків рослини, на які вона легко ломиться — і от вже цього року вона вкрила всі берегові частини р.Бога, зокрема проти Старого Міста. Це творить велику небезпеку для р.Бога взагалі. Не дурно звуть цю рослину водяною заразою та ще водяною чумою. Відомо чимало річок та озер, де елодея в короткий час так сильно розрослася, що зробила неможливим всяке рибальство та навіть всяке плавання човнами та невеликими пароплавами. Оця загроза існує тепер і для нас: елодея вже й цього року зіпсувала купання в річці, вона загрожує знищити його зовсім, загрожує загибеллю такому гарному й корисному спортові, як плавання човном, що так розвилось за радянських часів. Мало того, вона загрожує, знищити рибу; бо коли в літню пору водяні рослини збагачують воду на кисень, що вони його виділяють під час свого життя, то вже з осені, коли водяні рослини починають занурюватись наспід та загинувати, — а зокрема взимку під льодом, — гниття цих водяних рослин буде викликати масову загибель риби. Ця загибель риби може набути дуже великого розміру.

ТРЕБА ВРЯТУВАТИ РІЧКУ БОГ

Цього літа р. Бог коло Вінниці надзвичайно сильно заросла різними водяними рослинами. Щожодного літа не було такої великої маси водяних рослин, як тепер. І це дуже серйозна справа, значно серйозніша, ніж виказує спочатку. А це так тому, що цього року в р. Богі надмірно сильно поширилася т. зв. водяна чума або водяна зараза — елодея канадська. Ця рослина родом з північної Америки, звідки її завезли в Європу 1836 року, як рослину для киматних акваріумів з рибами.

1842 року вперше її помітили вже як дикорослу в одній річці в Англії, куди вона очевидно попала випадково і там зацвіла.

1867 року присутність її констатовано в річках західно-європейського континенту. В 80-х роках, — всього лише коло 50 років тому, її помітили подекуди в північній частині Росії — як от коло Ленінграду, Москви, в сучасній Польщі, Литві, Данії. З півночі вона стала поширюватись на південь. На Вінниччині її вперше знайшли лише 1926 року в турбівському ставі, а 1928 року — вперше коло Вінниці проти Сабарова. Куди вона раз потрапила, вона розростається там катастрофічно швидко, з бруньок, з шматочків рослини, на які вона легко ломиться, — і от вже цього року вона вкрила всі бере-

гові частини р. Бога, зокрема проти Старого Міста. Це творить велику небезпеку для р. Бога взагалі. Недурно звуть цю рослину водяною заразою та ще водяною чумою. Відомо чимало річок та озер, де елодея в короткий час так сильно розрослася, що зробила неможливим всяке рибальство та навіть всяке плавання човнами та невеликими пароплавами. Оця загроза існує тепер і для нас: елодея вже й цього року зіпсувала купання в річці, вона загрожує знищити його зовсім, загрожує загибеллю такому гарному й корисному спортові, як плавання човном, що так розвилось за радянських часів. Мало того, вона загрожує знищити рибу, бо коли в літню пору водяні рослини збагачують воду на кисень, що вони його виділяють під час свого життя, то вже з осені, коли водяні рослини починають занурюватись наспід та загинувати, — а зокрема взимку під льодом, — гниття цих водяних рослин буде викликати масову загибель риби. Ця загибель риби може набути дуже великого розміру.

Отже, надходить осінь. Водяні рослини, а серед них найбільше елодея — водяна зараза, закінчують своє літнє життя, починають занурюватись наспід.

Не можна гаяти часу. Треба рішуче, негайно взятись за зачистку р. Бога. Якомога скорше треба витягати з води елодею за борги. Це можна робити дерев'яним водожом в вигляді ґрат, на кодолі. На березі її слід спочатку розстелити, щоб вона підсохла від води, а потім скласти в одну велику купу.

Кажуть, що свіжу молоду елодею влітку охоче їдять свині. Але тепер восени, коли вона починає загинувати ще в воді, використати елодею для свиней, очевидно, не можна. Є думка, що з елодеї можна буде добувати таку цинку і так потрібну для нас речовину, як йод. Дослідження цієї справи веде фармвиститут. Коли справді в елодеї знайдуть йод в такій кількості, що його варто буде добувати, то добування йоду ще буде легше зробити з елодеї, що підсохне й трохи підгниє.

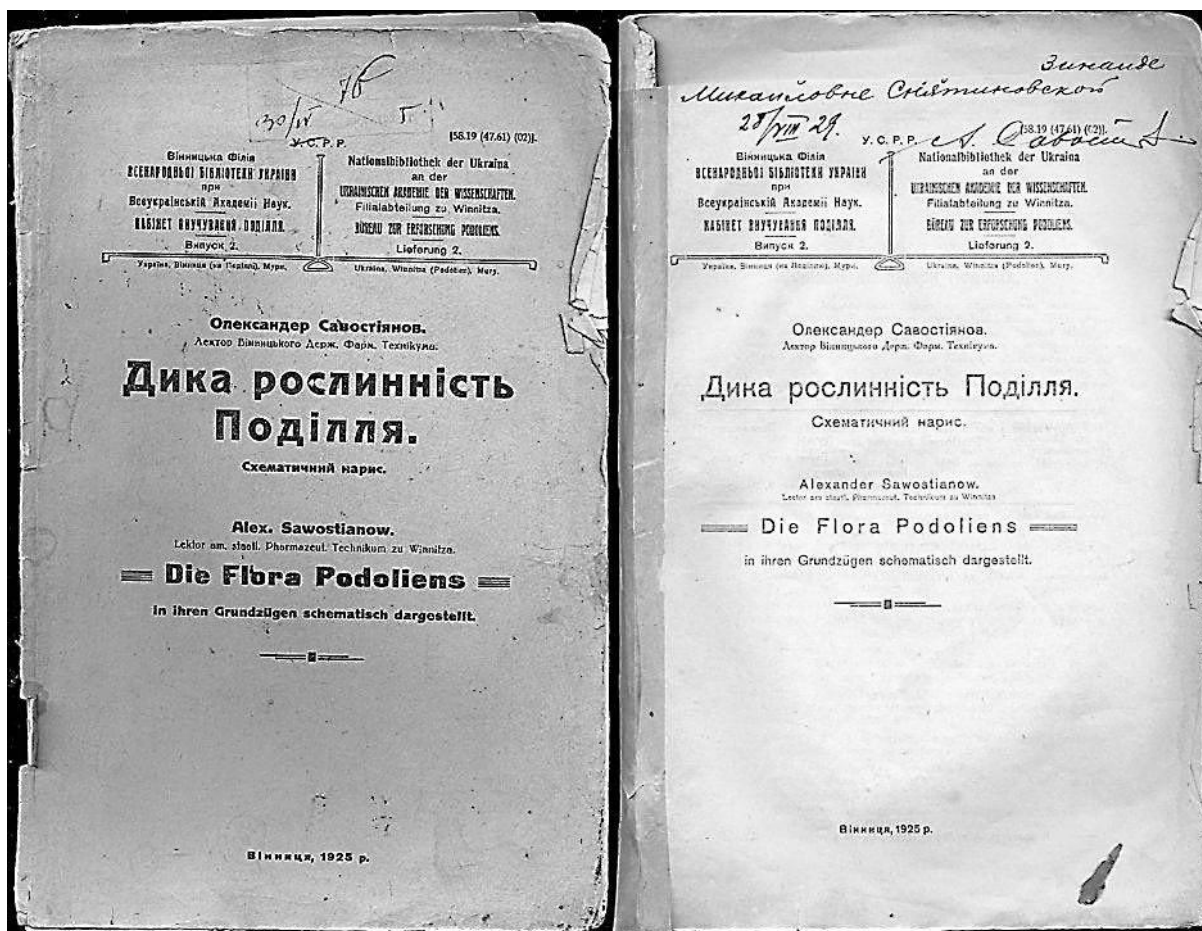
А як йоду з елодеї не можна буде добувати, то підком добре використати її на угноєння, для городів та полів. Елодея в сухому стані містить в собі коло 18 відс. азотових речовин, а азот в першу чергу потрібний для наших ґрунтів. Вживати елодею ва угноєння можна спокійно, не боячись того, що вона буде засмічувати поле, бо ва землі вона не росте. Отже, елодея, як угноєння може стати для нас корисна. Тільки треба зараз же, не гаячи часу подбати про її знищення в річці.

Проф. Савостьянов.

Відерждрук. ім. Леніна

Тираж 7000 Мисьлягі.

Отже, надходить осінь. Водяні рослини, а серед них найбільше елодея — водяна зараза, закінчують своє літнє життя, починають занурюватись наспід.

Не можна гаяти часу. Треба рішуче, негайно взятись за зачистку р.Бога. Яко мога скорше треба витягати з води елодею на беріг. Це можна робити дерев'яним волоком в вигляді ґрат, на кодолі. На березі слід спочатку її розстелити, а потім скласти в одну велику купу.

Кажуть, що свіжу молоду елодею влітку охоче їдять свині. Але тепер восени, коли вона починає загнивати ще в воді, використати елодею для свиней, очевидно, не можна. Є думка, що з елодеї можна буде добувати таку цінну і так потрібну для нас речовину, як йод. Дослідження цієї справи веде фармінститут. Коли справді в елодеї знайдуть йод в такій кількості, що його варто буде добувати, то добування йоду ще буде легше зробити з елодеї, що підсохне й трохи підгниє.

А як йоду з елодеї не можна буде добувати, - то цілком добре використати її на угноєння, для городів та полів. Елодея в сухому стані містить в собі коло 18 відс. азотових речовин, а азот в першу чергу потрібний для наших ґрунтів. Вживати елодею на угноєння можна спокійно, не боячись того, що вона буде засмічувати поле, бо на землі вона не росте. Отже, елодея, як угноєння, може стати для нас корисна. Тільки треба зараз же, не гаючи часу, подбати про її знищення в річці.

Проф. Савостьянов.

Персоналії

Савостьянов (Савостіянов) Олександр Олександрович (13 жовтня 1871, Одеса — 1947, Париж) — український біолог російського походження, дворянин, бургомістр, міський голова Вінниці під час німецької окупації (1941—1943).

Народився у дворянській родині.

Закінчив природниче відділення фізико-математичного факультету Київського університету Св. Володимира 1895 року. Наступні три роки навчався у Новоолександрійському інституті сільського господарства та лісівництва, де працював у 1898-1902 рр, водночас був відрядженим до інших наукових установ Європи.

Повітовий очільник дворянства у Гайсині, а 1913-1917 рр. - земський голова Гайсина. Його дружиною була Алла Гоф, етнічна німкеня.

У перші роки незалежності України підтримав владу гетьмана Скоропадського, за часів якого працював старостою Гайсинського повіту, а також в інших державних установах.

За роки радянської влади працював у наукових установах, вивчав рослинність України та їхню екологію. Водночас з дослідженнями в біології, очолював кафедру медичної біології у Вінницькому медичному інституті, одним з співзасновників якого був.

За часів німецької окупації очолив міську управу (його заступником був колега з медінституту Г.С.Ган, обласну управу очолив інший медик, Сидір Тадейович Берnard.

О. О. САВОСТЬЯНОВ

Сьогодні Вінницький медичний інститут відмічає 70-річчя з дня народження і 20-річчя безперервної педагогічної діяльності одного з найстаріших своїх співробітників — завідуючого кафедрою біології Олександра Олександровича Савостьянова.

Визначний вчений професор Савостьянов на протязі 20 років невтомно працює у вищих учбових закладах Вінниці. Спочатку в фармацевтичному інституті, потім у Вінницькому інституті соціального виховання, Вищій комуністичній сільськогосподарській школі і, нарешті, в медичному інституті.

Водночас в різні строки професор Савостьянов бере активну участь, як консультант, в роботах Вінницького цукротресту, проєкурівської дослідної станції лікарських рослин, вінницької лісової дослідної станції та інших наукових закладів.

Олександр Олександрович — учасник кількох всеукраїнських і всесоюзних з'їздів та конференцій з питань краєзнавства, ботаніки, цукровиробництва.

Його перу належать 30 друкованих наукових праць, з них одна — «О затеритах острова Мадагаскара», цитована академіком К. Д. Глінкою в усіх виданях його книги «Почвоведение». Питанням біології, рослинництва, культури

цукрових буряків присвячено також багато статей проф. Савостьянова в періодичній пресі.

Тепер О. О. Савостьянов опрацьовує матеріали з брїюфлори Вінницької і Кам'янець-Подільської областей і бере участь в складанні наукової праці «Флора УРСР», що її видає Академія наук УРСР.

За дорученням кафедри біології
М. Івасик.

О.О.Савостьянов під час окупації Вінниці фашистами ініціював розслідування Вінницьких розстрілів органами НКВС у передвоєнні 1937-1940 роки, але сам не входив до складу створеної тоді окупаційною німецькою владою «міжнародної слідчої комісії». Намагався захищати людей, яких переслідували окупанти, йому вдалося тоді врятувати кількох єврейських дітей, допомагав він також жителям міста, військовополоненим. Завдяки зусиллям міського голови Савостьянова Вінницький медичний інститут продовжив функціонування і під час окупації, а сам Савостьянов викладав в ньому.

У липні 1943 р. був нагороджений окупаційною німецькою владою срібною Відзнакою для східних народів.

Наприкінці грудня 1943 р. (за 3 місяці до вступу радянських військ) залишив посаду міського голови та з дружиною емігрував на захід. Опинився у Франції. Похований на кладовищі Сент-Женев'єв-де-Буа в Парижі.

(Джерело: "ВІННИЦЯ: ...живе без нашої згоди", том 8)

Вікно відчинили
Петро СКОРУК, Михайло КАМЕНЮК